

Vesna Mojsova-Čepičevska, Sonja Dolžan, Viktorija Blažeska

Prevajanje in recepcija poezije Petra Svetine za odrasle v makedonskem kulturnem prostoru

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

PREVAJANJE IN RECEPCIJA POEZIJE PETRA SVETINE ZA ODRASLE V MAKEDONSKEM KULTURNEM PROSTORU

Vesna Mojsova-Čepiševska

Filološki fakultet Blaže Koneski, Skopje
vesnamojsova@hotmail.com

Sonja Dolžan

II. gimnazija Maribor, Maribor
sonja.dolzan@gmail.com

Viktorija Blažeska

Philosophische Fakultät, Würzburg
viktorija.blazeska@gmail.com

DOI:10.4312/Obdobja.40.555-563

V prispevku povezujemo teorijo in prakso pri prevajanju oz. prenašanju besedila iz enega jezika v drugega ter iz ene književnosti in kulture v drugo. Pri tem predstavljamo izzive pri prevajanju poezije Petra Svetine za odrasle v makedonščino: književni kontekst, izbiro pesmi ter konkretne jezikovne izzive na ravni besedja in slovnice, ki izhajajo iz različnih kulturnih in jezikovnih posebnosti ter vplivajo na recepcijo poezije v ciljnem jeziku.

književni prevod, izvorno/prevedeno besedilo, izvorno/novo bralsko občinstvo, prilagajanje različnim kulturam

In this article we connect the theory and practice of translating i.e. transferring a text from one language into another and from one literature and culture into another. To this end, we present the challenges that come with translating Peter Svetina's poetry for adults into Macedonian: the literary context, the selection of the poems, as well as the particular linguistic challenges at the level of lexis and grammar that emerge from the different cultural and linguistic characteristics and influence the reception of the poems in the target language.

literary translation, original/translated text, original/new readership, cultural adaptation

1 Uvod¹

Če izhajamo iz stališča, da je kulturni spomin, semiotično rečeno, »besedilo v besedilu, kultura v kulturi, zavest v zavesti«, kot tudi iz spoznanja, da je »kultura kombinacija obrobne (mejne, okvirne) in osrednjega (centralnega) besedila« (Kulavkova 2007: 285), potem lahko mirno rečemo, da Sonja Dolžan že dlje časa,

1 Poglavlji 1 in 2 je napisala Vesna Mojsova-Čepiševska.

v zadnjem času pa tudi Viktorija Blažeska s prevajanjem v makedonski jezik ustvarjata svojo slovensko zakladnico, kar je izjemna promocija slovenskega kulturnega spomina na makedonski književni sceni. Pričujoče besedilo je nastalo na podlagi dela Sonje Dolžan in Viktorije Blažeske pri prevajanju izbrane poezije (za odrasle) Petra Svetine, hkrati pa tudi na podlagi percepcije ob mojem prvem branju prevoda v makedonski jezik, ki bi bila lahko pomembna za recepcijo tega avtorja pri makedonskih bralcih.

Teoretiziranje prevoda je najbolj prišlo do izraza v t. i. rimskem obdobju, ki po številnih prevodih iz grščine v latinščino šteje za začetek resničnega prevajanja in ko se prevajanje prvič poskuša teoretično pojasniti. Prav v tem obdobju pride do znane delitve na prosti in dobesedni prevod. Ta delitev je bila dominantna do objave eseja Romana Jakobsona *On translation* leta 1959, ki je povsem spremenil tako koncepcijo kot tudi razumevanje bistva prevajanja in ustvaril podlago za pojav sodobnih teorij prevajanja.

Ezra Pound, kulturna figura ameriške literarnoteoretske misli 20. stoletja, je razširil prevajalski vidik, ko je na lastnem primeru pokazal, da je »uspešen samo tisti prevod, ki mu bo uspelo vrniti izgubljeno energijo jezika skozi proces reenergizacije, oziroma ki se mu bo uspelo v največji meri približati najtežjemu in najbolj nepredvidljivemu v besedilu – logopeji ali plesu intelekta med besedami« (Mihajlovski 2007: 423).

Vendar pa je osnovna dilema vrsta prevoda, o čemer se natančno in profesionalno izrekata prevajalki Sonja Dolžan in Viktorija Blažeska. Ali mora biti lahko sprejemljiv za novega/sodobnega bralca, tj. za bralca, ki mu je namenjen, ali pa mora biti bližji, tj. ustrežnejši, izvorniku? Oz. ali naj bo potujitveni ali podomačitveni, kot je ti dve prevajalski strategiji poimenoval Lawrence Venuti? Kot pravi Uršula Kastelic Vukadinović (2017: 30) naj bi prevajanje »uravnavali dve prevodni metodi oziroma prevodni strategiji: primikanje besedila k bralcu v prevodu nakazuje domačenje tujega besedila – opuščanje njegovega temeljno tujega elementa; primikanje bralca k izvorniku pa pomeni potujevanje, tj. ohranjanje elementov kulturne drugosti, značilne za tuje besedilo«. Za razumevanje ravnovesja med potujevanjem in podomačenjem, ki sta ga prevajalki dosegli v prevodu, je najprej treba razumeti Svetinovo poetiko.

2 Svetinova poetika in prostor

Zgodovina idej, pravi Rosi Braidotti v knjigi *Nomadski subjekti*, je vselej nomadska zgodba. Tudi ideje so namreč smrtno, kakor so smrtni ljudje. Odvisne so, kakor smo odvisni tudi mi, od norih preobratov in prevratov zgodovine. V tem kontekstu je po njenem mnenju tudi nomad lastna figurativna predstava zgodovine za situirano, postmodernistično, kulturno, izdiferencirano razumevanje subjekta nasploh. Ravno tak subjekt prepoznamo tudi v Petru Svetini in morda ga je ravno zato tako lahko sprejeti tudi v druge literature in kulture, kot je v našem primeru makedonska. Ko artikuliramo pojem *nomad*, ga vedno povezujemo z drugim pojmom, *potovanje*. Vendar moramo upoštevati, da niso vsi nomadi oz. natančneje vse vrste nomadov svetovni popotniki v resničnem pomenu besede, kajti včasih se lahko največja potovanja zgodijo tudi brez fizične spremembe kraja bivanja. Če izhajamo iz dejstva,

da jezik ni samo orodje za komunikacijo, temveč tudi kraj simbolne izmenjave, ki nas povezuje v splet, ki ga imenujemo civilizacija, je za makedonskega bralca izziv, da začne dialog z verzi Petra Svetine, resničnega pesniškega nomada.

Iz pesmi, ki sta jih izbrali in prevedli Sonja Dolžan in Viktorija Blažeska lahko vidimo in občutimo, da se poetika Petra Svetine gradi na principu kartografskega osmišljanja. Sploh ni naključje, da smo soočeni z nekakšnim zemljevidom ali natančneje z izdelavo zemljevida in na ta način njegovi verzi promovirajo nekakšno frekvenco prostorske metafore, ki izraža simultanost nomadskega statusa. Potreba po izdelovanju zemljevidov, pravi Rosi Braidotti, omogoča, da se besedilo doživlja kot nekakšen kamp. Tako avtor bralce ves čas napotuje v kraje, kjer je bil sam ali so bili tisti, ki jih ima rad, njegova družina, njegovi prijatelji (stari in novi), pa tudi na spremembo krajine njihove individualnosti. Hkrati napotuje tudi na kraje, ki so del življenja pesnika in spremembe, ki so del njegove individualnosti. V večjem delu verzov iz zbirke *Бавно попладне без очила* (Počasno popoldne brez očal) naletimo na dele, ki se berejo kot pravi turistični zemljevid, kot ponudba dobrega kraja, dobre kavarne z odlično kavo, kot je tista Starbucksova na Manhattnu (*Prameni svetlobe*). Berejo se kot ponudba doživetij, v katerih preprosto samo uživaš z večnimi norveškimi skodelicami s kavo ali ob njej (*Avtomobili po mokri cesti*). Berejo se tudi kot užitek v priložnosti, da obišeš starinarnico v Hebronu, ki deluje kot katerakoli druga starinarnica (*Palica tete Jennie*). Berejo se tudi kot ponudba lepe nasmejane pesniške podobe splošne pripadnosti svetu, kajti »tramvaj žvižga enako v Pragi / in Lizboni« (*Mivka*). Kajti Svetina ima sonce preprosto v srcu, njegovo srce pa je zazrto v sonce. Kajti pekoči čili in vroča peč nista nič v primerjavi s toploto samega srca, »ki ga je nekdo / pred odhodom vlaka / narisal na zunanjo stran / šipe v kupeju.« (*Grill Asia*)

3 Prevajalski izzivi na področju oblikoslovja²

Na oblikoslovni, besedotvorni in skladenjski ravni se prevodne rešitve v makedonščini bistveno razlikujejo od struktur v slovenskem izvorniku.

Oblikoslovni pojavi, ki nas zanimajo v tem delu, so: deležnik na -č, kategorije spol, oseba in število pri glagolskih oblikah ter slovenski nedoločnik.

Deležnik na -č v slovenskem jeziku je pridevniška beseda, ki se ujema s samostalniki v sklonu, spolu in številu (Toporišič 2000). V makedonskem jeziku ni oblike, ki bi pomensko neposredno ustrezala deležniku na -č, zato je oblika rešitve v prevodu vedno odvisna od konteksta. Med najpogostejšimi prevodnimi možnostmi deležnika na -č v makedonščino sodita: a) pridevnik in b) odvisni stavek. V prevodu Svetinove poezije najdemo obe možnosti:

z rumenimi očmi
in utripajočimi
rdečimi zadki
(Svetina 2011: 63)

со жолти очи
и пулсирачки
црвени задници
(Blažeska, Dolžan 2021)

so žolti oči
i pulsirački
crveni zadnici

² Poglavji 3 in 4 je napisala Viktorija Blažeska.

V zgornjem primeru je prevodna rešitev pridevnik. Dolžina vrstice in pesmi se ne podaljša.

<u>Drgetajoč</u> vrabec	Врапче <u>што се тресеш</u>	Vrapče <u>što se tresesh</u>
pri -20 stopinjah Celzija	на -20 степени Целзиусови	na -20 stepeni Celziusovi
(Svetina 2017: 34)	(Blažeska, Dolžan 2021)	

V primeru b) je prevodna rešitev, ki pomensko najbolj ustreza izvorniku, oziralni stavek; namesto pridevnika, ki je levi prilastek, pa imamo tri besede v oziralnem stavku kot desni prilastek samostalnika. Posebej zanimivo v tem primeru je, da oziralni stavek zahteva glagol v določni obliki. V izvorniku se šele v tretji vrstici izve, da lirski subjekt neposredno nagovarja nekoga (»zavlečeš se pod še eno odejo«, Svetina 2017: 34); v makedonskem prevodu pa se to mora zgoditi že v prvi vrstici, ker je glagolska oblika določna.

Kategorije spol, oseba in število pri glagolskih oblikah se v slovenskem jeziku kombinirajo drugače kot v makedonščini. Slovenski glagoli so »v pregibanju troštevilski« (Toporišič 2000: 272), medtem ko makedonski glagoli v pregibanju poznajo samo ednino in množino. V slovenskem izvorniku se torej že z glagolom lahko izrazi, da gre za dve osebi, ki nekaj počneta skupaj, medtem ko se v makedonščini včasih lahko vstavi edino številka (*ние*) *двајца(ма)/(ние) двайца(та)*:

še sreča, da imava psa	среќа за нас <u>двајцата</u>	srečka za nas <u>dvajcata</u>
	е што го имаме кучето	e što go imame kučeto
(Svetina 2017: 89)	(Blažeska, Dolžan 2021)	

Kot je vidno v zgornjem primeru, se dolžina vrstice znatno podaljša, saj sta za informacijo, ki se v izvorniku izve iz ene same glagolske končnice, potrebni kar dve besedi.

Poleg tega je treba poudariti, da je zgradba preteklika v slovenščini analitična (prim. Toporišič 2000: 345, o zloženih in nezloženih glagolskih oblikah) in da pri tem deležnik na -l dobi končnice, ki izražajo spol (prim. Greenberg 2006: 64). V nasprotju s tem je makedonski preteklik (minato opredeljeno vreme) nezložena glagolska oblika, ki ne pozna spola pri pregibanju. Iz teh dejstev pogosto izhaja prevajalski izziv, da se v slovenskem izvorniku vidi spol osebe, za katero gre v besedilu, v makedonskem prevodu pa včasih sploh ni načina, kako to izraziti:

1952 kilometrov	Ти <u>беше</u> со мене	Ti <u>beše</u> so mene
<u>si bila</u> z mano	1952 километри	1952 kilometri
(Svetina 2017: 61)	(Blažeska, Dolžan 2021)	

V izvorniku se spol osebe, ki jo lirski subjekt nagovarja, vidi samo v zgoraj navedeni vrstici, ki je zadnja vrstica pesmi. V makedonščini pa zadevo zaplete tudi dejstvo, da se glagolska oblika *беуе/beše* nanaša lahko tako na drugo kot na tretjo osebo ednine. Zato sva v prevodu to dvopomenskost pojasnili z uporabo osebnega zaimka *mul/ti*, ki se tako kot v slovenščini nanaša na drugo osebo ednine. Spola pa v tem primeru ni mogoče označiti brez spremembe izvornika.

Ko pa se je enako zgodilo v tretji osebi ednine, sva v makedonščini spol lahko označili z osebnim zaimkom ženskega spola v tretji osebi ednine *maal/taa*:

Stala je za mizico
s plastičnimi kozarci in
v pavzi natakala
sok pa kavo
(Svetina 2011: 23)

Таа стоеше крај масичката
со пластични чаши и
на паузата служеше
сок и кафе
(Blažeska, Dolžan 2021)

Taa stoeše kraj masičkata
so plastični čaši i
na pauzata služeše
sok i kafe

Brez zaimka *taa* bi makedonski bralec šele v četrti vrstici izvedel, da je *ona* pravzaprav *študentka*, *pomoč na kongresu* (Svetina 2011: 23), ker je oblika *студент-ка/ student-ka* za ženski spol možna tudi v makedonščini. Za recepcijo pesmi pa je pomembno, da makedonski bralec pomembne informacije izve vsaj približno hkrati s slovenskim bralcem.

Tretja morfološka značilnost, ki si jo bomo na podlagi korpusa natančneje ogledali, je nedoločnik. V slovenščini se nedoločnik lahko uporabi namesto samostalnika v vlogi stavčnega člana (Toporišič 2000: 399). Makedonščina pa je znana po tem, da je nedoločnik nadomestila raba da-stavkov (Koneski 1986: 124). Podobno kot pri prevajanju deležnika na -č z oziralnim stavkom pomeni to dejstvo, da se v izvorniku nedoločna glagolska oblika v makedonskem prevodu mora spregati. V takem primeru je pogosto dobra rešitev druga oseba ednine ali množine:

Pesnike je nevarno
jemati pod
dežnik.
(Svetina 2017: 52)

Опасно е поетите
да ги земате под
чадор.
(Blažeska, Dolžan 2021)

Opasno e poetite
da gi zemate pod
čador.

Poleg tega se v makedonščini v da-stavku, ki nadomešča nedoločnik, lahko uporabijo tudi povratni glagoli (s povratnim zaimkom *se*) v brezosebni rabi (Koneski 1967: 366):

drugače je hoditi
z rokami v žepih
(Svetina 2017: 23)

поинаку е да се оди
со рацете во џебовите
(Blažeska, Dolžan 2021)

poinaku e da se odi
so racete vo džebovite

4 Prevajalski izzivi na področju skladnje

Na ravni skladnje si bomo ogledali besedni red, podvojevanje predmeta in predložne zveze.

Besedni red je zanimiv z zornega kota sintetične oz. analitične zgradbe jezika. V makedonščini je namreč prišlo do razpada kategorije sklona (prim. Koneski 1986: 131) in je zaradi tega besedni red manj fleksibilen kot v slovenščini, kjer se iz končnice vidi, npr. kdo je osebek v stavku. To se vidi v naslednjem primeru:

Kadar vladarjev
ni doma,
se lahko kraljevih potov
dotaknejo meščani.
(Svetina 2011: 25)

Кога владетелите
не се дома,
кралските патишта
можат да ги допрат
граѓаните.
(Blažeska, Dolžan 2021)

Koga vladetelite
ne se doma,
kralskite patišta
možat da gi doprat
gragjanite.

Glagol *dotakniti se česa* je v makedonščini prehodan, kar pomeni, da sta v tem stavku osebek (*meščani/zračanite/gragjanite*) in predmet (*kraljevi poti/kralskite namuuma/kralskite patišta*). Ker ni sklonskih končnic, je v makedonščini besedni red predmet – glagol – osebek, kot je v tem stavku, nenavaden in zaznamovan.

Podvojevanje predmeta je značilnost makedonske skladnje, ki je enkratna med južnoslovanskimi jeziki (prim. Koneski 1967: 61). V naslednjem primeru iz korpusa pesnik lahko poudari predmet s podvojevanjem:

Rad <u>jih</u> imam,	<u>Ги</u> сакам	<u>Gi</u> sakam
<u>vsakdanje geometrije</u> .	<u>секојдневните геометрии</u> .	<u>sekojdnevnite geometrii</u> .
(Svetina 2001: 35)	(Blažeska, Dolžan 2021)	

V makedonščini pa je predmet že podvojen, kakor zahteva makedonska skladnja. Zaradi tega predmeta ne moremo dodatno poudariti brez spremembe izvirnika.

Predložne zveze so zanimive zaradi različnih funkcij predlogov v slovenščini in v makedonščini. Predlog *med* se tako npr. uporablja tudi v predložnih zvezah s časovnim pomenom (Toporišič 2000: 419), kot v spodnjem primeru:

Ravno sem <u>med</u> hojo	Токму <u>додека</u> одев	Tokmu <u>dodeka</u> odev
<u>na fakulteto</u>	<u>на факултет</u>	<u>na fakultet</u>
[...]	[...]	[...]
pospravil časopis.	го ставив списанието.	go staviv spisaniето.
(Svetina 2001: 35)	(Blažeska, Dolžan 2021)	

V makedonščini se ta pomen ne more izraziti s predložno zvezo s podobnim predlogom *meѓy/megju*. Ta predlog se sicer tudi v makedonščini lahko uporabi s časovnim pomenom, ampak samo ko res obstajata čas A in čas B, med katerima se nekaj dogaja (prim. Koneski 1967: 518).

5 Izbira pesmi³

V makedonščino sva prevedli izbor iz treh Svetinovih pesniških zbirk za odrasle, in sicer *Kavarna v prvem nadstropju* (2001), *Počasno popoldne* (2011) in *Vsakdanje geometrije* (2017).

Iz različnih razlogov (zahteve JAK, zahteva imetnika pravic, omejitev makedonske založbe) v svoj izbor nisva mogli uvrstiti vseh pesmi iz vseh treh zbirk, zato sva se znašli pred zelo nevhvaležno nalogo, da nekatere pesmi izločiva. Iz korpusa 158 pesmi sva izločili 40 pesmi. Da ne bo pomote: teh 40 pesmi sva z zares težkim srcem izločili, ker sva jih morali izločiti, ne pa zato, ker jih ne bi mogli ali znali prevesti. Pazili sva, da gre za pesmi, ki so manj zanimive za makedonske bralce oz. se pri njih pojavlja več prevajalskih zadreg. Pri tem sva upoštevali nekaj kriterijev.

Večji del pesmi, za katere sva se odločili, da jih ne bova prevedli, sva izločili iz tehničnih razlogov. Obe sicer zagovarjava tezo, da ni neprevedljivega besedila, vendar je treba včasih vendarle kaj žrtvovati, predvsem pri poeziji. Včasih je to rima, drugič besedna igra ali figura. Včasih pa bi bilo treba žrtvovati preveč. Če hočemo kaj pojasniti, lahko pri prozi poved brez težav razširimo, pa se to ne bo poznalo, pri

³ Poglavja 5, 6 in 7 je napisala Sonja Dolžan.

poeziji pa je tako razširjanje lahko velik problem, saj bi to zelo obremenilo pesem. Tudi pojasnjevanje v opombah na dnu strani lahko zmoti bralca in pokvari užitek pri branju.

Kot pravi Meta Grosman (1997: 25), je književni prevod ne glede na to, ali gre za zvest posnetek ali prirejeno interpretacijo, »skozi stoletja štel za poustvaritev pomena ali sporočila izvirnega besedila in je kot tak imel status nadomestka izvirnika v jezikovnih skupnostih, ki so uporabljale druge jezike oz. v njihovih literarnih sistemih.« Zavedava se, da gre pri literarnem prevodu za posebno obliko medkulturnega posredovanja nekega drugega besedila, ki ima moč, da lahko prenese nekega avtorja in/ali njegovo besedilo v drugo kulturo ter ga s tem povzdigne nad meje njegovega lastnega jezika in kulture. Upava, da je najin prevod poezije Petra Svetine avtorja predstavil vsaj v tako dobri luči, kakor se je avtor sam predstavil v izvirniku, kajti njegovo poezijo bi res težko izboljšali.

Pri prevajanju se vedno trudiva, da bi upoštevali posebnosti jezika, v katerega prevajava, saj sva prepričani, da mora biti prevod tak, da ga bralec sprejme ne samo kot nadomestek izvirnika, temveč kot sam izvirnik. Glede na to, da obe dovolj dobro poznava makedonsko občinstvo, sva lahko brez skrbi, da bi podcenjevali bralce, izločili pesmi, o katerih sva prepričani, da za makedonsko občinstvo niso (tako zelo) zanimive.

Kot odgovorni za izbiro bi si lahko dovolili, da kakšno pesem izpustiva tudi iz preprostega razloga, ker nama ni bila všeč. Vendar moram poudariti, da ni bilo nobene pesmi, ki nama obema v celoti ne bi bila všeč, zato sva imeli velike težave pri odločanju, katere izločiti.

Izbrala sem nekaj primerov pesmi, ki sva jih izločili zaradi navedenih razlogov. Utemeljenost izbire bom ponazorila tako, da bom opisala, kaj bi bilo treba pri prevodu upoštevati in kako bi bil prevod videti, ter s tem pojasnila najino odločitev.

6 Kulturne realije, besedne igre in slovnične posebnosti

Pesem *Ekipa* (Svetina 2001: 71) sva izločili predvsem zato, ker je balinanje v Makedoniji popolnoma neznan šport in makedonski bralec brez pojasnila verjetno ne bi razumel, kaj pesem tematizira. Če bi se odločili za prevod, bi bilo treba v opombi pojasniti, kaj je balinanje in kaj pomeni »zasajati dreveščka« (»sedijo tam in balinajo / in zasajajo dreveščka«). Pomembno je tudi, da je balinanje v Sloveniji v glavnem šport upokojencev, kar bi bilo prav tako treba pojasniti. Mislim, da bi vsa ta pojasnila preveč odvrnila pozornost bralcev.

V pesmi številka 13 iz cikla *Vsakdanje geometrije* (Svetina 2001: 61) gre za neprevedljivo besedno igro. Slovenska besedna zveza *imeti smolo* je v makedonščini *baksuz*. Avtor v pesmi povezuje smolo z nakitom iz jantarja (»povsod / se je drži smola: / en sam bleščoč jantar«), kar pa bi bilo v makedonskem prevodu nemogoče, saj besede *baksuz* ne moremo povezati s smolo ali z jantarjem.

Cikel zelo kratkih pesmi *Razmislek o slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (Svetina 2017: 39) je izredno zanimiv s svojimi besednimi igrami in referiranjem

na slovenski jezik, literaturo in kulturo – za Slovence. Vendar pa makedonskemu bralcu poigravanje s homonimi (»o sočna srečna vas do / mačka«, »pot svobodnim / sonce«) in prelamljanje besed preko vrstic (»o jezik o / mara [...] in tele / gram pa je prav malo / rezen če je zdrav / ilo je po starem glina«, »oba se mi pa kol / cankar kje imaš ta kofe«) verjetno ne bi zbudilo nikakršnih asociacij, saj ne pozna dovolj dobro slovenskega jezika, literature in kulture, na kar referira že sam naslov, ki je spet zanimiv samo za ozek krog tujih bralcev, namreč za tiste, ki so kdaj bili na Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture.

V pesmi *Obrežni motivi* (Svetina 2011: 33) najdemo dva deležnika na -č, ki bi pri prevajanju povzročala težave, saj bi ju bilo treba nadomestiti z drugimi sredstvi. Prvega (»galeba, ki se vreščeč / podita«) bi sicer lahko nadomestili z makedonskim deležnikom na -jki: »dva galeba koi vreskajkji / se brkaat«, vendar to ni tisto, kar bi si kot prevajalka želela doseči s svojim prevodom. Manj težav bi imeli z drugim (»in mimo naju, čepečih«), saj bi ga lahko prevedli z glagolom *kleči*: »i pokraj nas koi klečime«, vendar bi tudi tukaj lahko prišlo do nesporazuma, kajti glagol *kleči* hkrati pomeni 'čepeti in klečati', čeprav to ni več odvisno od načina, kako bomo prevedli deležnik.

7 Vrsta prevoda

Pri izbiri med potujitvenim in podomačitvenim prevodom sva imeli ves čas pred očmi, da kot trdi Moya (2004: 57), »prevajalec, ki se v misli na bralca želi izogniti tveganju, da bralec besedila ne bo zmožek dekodirati, in se izogiba tujemu, tako onemogoči čudenje, kulturna presenečenja ter s tem zanimanje za druge kulture in ljudstva«. Makedonskega bralca nikakor nisva hoteli prikrajšati za to čudenje, po drugi strani pa sva ga hoteli pripraviti do tega, da si »zasluži« užitek ob branju Svetinove poezije tako, da sva nekatere besede pustili v latinici in v izvorniku, kakor jih je pustil tudi sam avtor. Tukaj izpostavljam predvsem nekaj tujih imen, kot so npr. Willi Betz, Grill Asia in Buderus. Če je Peter Svetina svojim slovenskim bralcem zaupal, da se bodo pozanimali, kaj ta imena pomenijo in predstavljajo, tudi prevajalki z mirno vestjo zaupava svojim makedonskim bralcem, da bodo naredili enako.

8 Zaključek⁴

Analiza prevajalskih izzivov na jezikovni relaciji slovenščina–makedonščina je pomemben vir znanja za primerjalne študije obeh jezikov, kultur in književnosti.

Pisanje namreč ni samo proces neprestanega tolmačenja, temveč tudi sukcesivno prilagajanje različnim kulturnim realnostim. V tem kontekstu je tudi prevajanje kot neke vrste pisanje sukcesivno prilagajanje različnim kulturnim realnostim, kot je v našem primeru prilagajanje slovenske literature in kulture makedonski.

Pravzaprav se pesmim Petra Svetine, napisanim v slovenščini, s prevodom Sonje Dolžan in Viktorije Blažeske dogaja resnična metakreacija. Blaže Koneski (1981: 236) ima popolnoma jasno stališče o prevajanju kot dejanju proste volje, kjer se kot

4 Poglavlje 8 je napisala Vesna Mojsova-Čepiševska.

nujnost vsiljuje, kot pravi, »določena mera nezvestobe, vendar v ustvarjalnem smislu«. V delu poskušamo skozi prevajalske izkušnje prevajalk pokazati, kako to funkcionira, s posebnim poudarkom na problemih, s katerimi sta se soočali med prevajanjem, hkrati pa tudi z iskanjem najustreznejših rešitev.

Očitno pa sta prevajalki težave pustili za seboj, kajti tisto, kar je priplavalo na površino, je neverjetna lahкотnost in lepota, s katerima se Peter Svetina bere v makedonščini.

Viri in literatura

- ВАHTIN, Mihail, 1980: Ekspozicija problema tuđeg govora. *Marksizam i filozofija jezika*. Beograd: Nolit.
- ВАHTIN, Mihail, 1989: Iz predistorije romaneskne reči. *O romanu*. Beograd: Nolit.
- БРАИДОТИ, Роси, 2003: *Номадски субјекти*. Скопје: Македонска книга.
- GREENBERG, Marc, 2006: *A Short Reference Grammar of Standard Slovene*. Lawrence: University of Kansas.
- GROSMAN, Meta idr., 1997: *Književni prevod*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- KASTELIC VUKADINOVIĆ, Uršula, 2017: Potujitveno prevajanje kulturnega besedja v romanu Smrt Artemia Cruza. *Ars & Humanitas* XI/2. 29–43.
- KONESKI, Blaže, 1967: *Gramatika na makedonskiot literaturnen jazik*. Skorje: Kultura.
- КОНЕСКИ, Блаже, 1981: За поетскиот превод. *За литература и култура*. 228–236.
- KONESKI, Blaže, 1986: *Istorija na makedonskiot jazik*. Skorje: Kultura.
- КОНСТАНТИНОВИЋ, Зоран, 1984: Компаратистика о перевођењу. *Увод у упоредно проучавање књижевности*. Београд: СКЗ. 132–144.
- ЌULAVKOVA, Katica (ur.), 2007: *Poimnik na kniževnata teorija*. Skorje: MANU.
- MOYA, Virgilio, 2004: *La selva de la traducción: teorías traductológicas contemporáneas*. Madrid: Cátedra. [V: KASTELIC VUKADINOVIĆ, Uršula, 2017: Potujitveno prevajanje kulturnega besedja v romanu Smrt Artemia Cruza. *Ars & Humanitas* XI/2. 29–43.]
- ORAIC-TOLIĆ, Dubravka, 1990: *Teorija citatnosti*. Zagreb: GZH.
- SVETINA, Peter, 2001: *Kavarna v prvem nadstropju*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- SVETINA, Peter, 2011: *Počasno popoldne*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- SVETINA, Peter, 2017: *Vsokdanje geometrije*. Ljubljana: LUD Literatura.
- СВЕТИНА, Петер, 2021: *Бавно попладне без очила*. Скопје: Матица македонска.
- ТОПОРИШИЋ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- VENUTI, Lawrence, 1995: *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London, New York: Routledge.
- ЗЕЛЕР, Михаил, 2005: За преведувањето. *Блесок* XLIII/јули-август. <http://blesok.mk/mk/литература/есеи/за-преведувањето-43/>